

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З
РОЗЛАДАМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни

**Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2019**

УДК 159.972:159.922.76-056.34

М 54

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(протокол №3 від 29.03.2019 р.)*

Рецензенти:

Шуневич О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради

Чабанюк Н.І. – кандидат психологічних наук, заступник начальника Державної установи «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських»

М 54 Психологічний супровід дітей з розладами психічного здоров'я: Методичні рекомендації з навчальної дисципліни. / **Укладач:** І.С. Загурська. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2019. – 58 с.

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Психологічний супровід дітей з розладами психічного здоров'я» укладено відповідно до освітньої програми підготовки магістрів спеціальності 053 Психологія. У роботі представлено всі змістові модулі, визначені програмою підготовки фахівців, які відповідають програмним компетентностям та програмним результатам навчання.

Методичні рекомендації складаються з таких структурних компонентів: пояснювальна записка, розподіл навчальних годин на модулі, тем лекційного курсу дисципліни, інструктивно-методичних матеріалів до практичних та лабораторних занять, а також до самостійної роботи студентів. Представлені завдання та вимоги до заліку, список рекомендованої літератури, додатки.

УДК 159.972:159.922.76-056.34

© І.С. Загурська, 2019

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	2
Структура навчальної дисципліни	4
Методичні рекомендації до організації самостійної роботи	7
Модуль 1. Теоретичний аналіз проблеми виникнення розладів психічного здоров'я у дітей	9
Модуль 2. Психологічний супровід дітей з розладами спектру аутизму та ГРДУ	14
Модуль 3. Психологічний супровід дітей із тривожними розладами	28
Модуль 4. Психологічний супровід дітей із розладами настрою та поведінки	38
Вимоги до заліку	49
Критерії оцінювання	50
Рекомендована література до курсу	51
Додатки	54
<i>Додаток А.</i> Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Щодо організації та проведення «години психолога» у загальноосвітніх навчальних закладах» (04.07.12 № 1/9-488)	54

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Психологічний супровід дітей з розладами психічного здоров'я» укладено відповідно до освітньої програми підготовки магістрів спеціальності 053 Психологія.

Робота психолога потребує не тільки загального високого рівня теоретичних знань, а й вміння вирішувати практичні завдання. Логічне поєднання теорії та практики можливе на основі знань науково-методичних засад надання психологічної допомоги дітям та підліткам з розладами психічного здоров'я.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розлади психічного здоров'я дітей та підлітків та відповідні методи психологічної допомоги.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальний курс «Психологічний супровід дітей з розладами психічного здоров'я» пов'язаний з основними психологічними дисциплінами, які вивчали студенти: «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Патопсихологія», «Спеціальна психологія», «Організація діяльності психологічних служб та сервісів», «Психологія травмуючих ситуацій».

Програма навчальної дисципліни складається з **таких змістових модулів:**

Змістовий модуль 1. Підходи до визначення поняття психічного здоров'я.

Змістовий модуль 2. Попередження розладів психічного здоров'я у дітей.

Змістовий модуль 3. Розлади спектру аутизму.

Змістовий модуль 4. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги.

Змістовий модуль 5. Загальна характеристика тривожних розладів.

Змістовий модуль 6. Форми психологічної допомоги дітям із тривожними розладами.

Змістовий модуль 7. Діагностичні критерії та психологічна допомога дітям із депресивними розладами та розладами поведінки.

Змістовий модуль 8. психологічна допомога дітям із депресивними розладами та розладами поведінки.

Основною **метою** викладання дисципліни «Психологічний супровід дітей з розладами психічного здоров'я» є набуття майбутніми психологами знань щодо основних діагностичних критеріїв та методів психологічної допомоги дітям, які мають розлади психічного здоров'я.

Завдання:

1. Ознайомлення з теоретичним аналізом проблеми виникнення розладів психічного здоров'я у дітей.

2. Оволодіння навичками психологічного супроводу дітей з розладами спектру аутизму та ГРДУ.

3. Оволодіння навичками психологічного супроводу дітей з тривожними розладами.

4. Оволодіння навичками психологічного супроводу дітей із розладами настрою та поведінки.

Програмні компетентності:

- здатність надавати психологічну допомогу в межах своєї компетентності;
- здатність вибудовувати конструктивну взаємодію під час здійснення психологічного обстеження та надання психологічної допомоги;
- здатність здійснювати просвітницьку діяльність з особами різного професійного розвитку та культурного рівня.

Програмні результати навчання:

- вирізняти процедури надання психологічної допомоги особам, які звернулися;
- виокремлювати психологічні чинники проблемної поведінки особистості;
- самостійно розробляти корекційну програму, підбирати методи і техніки психологічної допомоги;
- розробляти систему рекомендацій для осіб різних категорій;
- пропонувати систему профілактичних заходів щодо збереження психічного здоров'я.

Термін вивчення: I курс, II семестр

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин, 4 кредити ЄКТС.

Форми проведення занять: лекції, практичні заняття, лекційні заняття.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Всього	У тому числі				
		Лекції	Практичні	Лабораторні	Інд.	С.р.
Модуль 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ РОЗЛАДІВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ						
Змістовий модуль 1. ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я						
Тема 1. <i>Психічне здоров'я особистості: категоризація поняття та підходи до розуміння</i>	12	2	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	12	2	-	-	-	10
Змістовий модуль 2. ПОПЕРЕДЖЕННЯ РОЗЛАДІВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ						
Тема 2. <i>Теоретичний аналіз проблеми психічного здоров'я особистості</i>	12	-	2	-	-	10
Тема 3. <i>Збереження психічного здоров'я дітей у процесі шкільного навчання (ТСО 1)</i>	6	-	-	-	-	6
Разом за змістовим модулем 2	18	-	2	-	-	16
Разом за модулем 1	30	2	2	-	-	26
Модуль 2. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ ТА ГРДУ						
Змістовий модуль 3. РОЗЛАДИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ						
Тема 4. <i>Діагностичні критерії та психологічна допомога дітям з розладами спектру аутизму</i>	3	2	-	-	-	1
Тема 5. <i>Аналіз проблеми розладів спектру аутизму</i>	4	-	2	-	-	2
Тема 6. <i>Техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають розлади спектру аутизму: зображувальна терапія, пісочна терапія</i>	4	-	-	2	-	2
Тема 7. <i>Техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають РСА: музикотерапія, тілесна арт-терапія, глинотерапія і тістопластика</i>	4	-	-	2	-	2
Разом за змістовим модулем 3	15	2	2	4	-	7
Змістовий модуль 4. ГІПЕРАКТИВНИЙ РОЗЛАД З ДЕФІЦИТОМ УВАГИ						
Тема 8. <i>Діагностичні критерії та психологічна допомога</i>	3	2	-	-	-	1

<i>дітям, які мають гіперактивний розлад з дефіцитом уваги</i>						
Тема 9. <i>Аналіз проблеми гіперактивного розладу з дефіцитом уваги</i>	3	-	2	-	-	1
Тема 10. <i>Техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГРДУ: зображувальна терапія, глинотерапія і тістопластика</i>	4	-	-	2	-	2
Тема 11. <i>Техніки арт-терапії (музикотерапія, казкотерапія та тілесна арт-терапія) та КПТ у роботі з дітьми, які мають ГРДУ</i>	3	-	-	2	-	1
Тема 12. <i>Допомога дітям із РСА та ГРДУ в Україні (ТСО 2)</i>	2	-	-	-	-	2
Разом за змістовим модулем 4	15	2	2	4	-	7
Разом за модулем 2	30	4	4	8	-	14
Модуль 3. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ІЗ ТРИВОЖНИМИ РОЗЛАДАМИ						
Змістовий модуль 5. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДІВ						
Тема 13. <i>Діагностичні критерії та психологічна допомога дітям із тривожними розладами</i>	3	2	-	-	-	1
Тема 14. <i>Психологічна допомога дітям із тривожними розладами</i>	5	-	2	-	-	3
Разом за змістовим модулем 5	8	2	2	-	-	4
Змістовий модуль 6. ФОРМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ІЗ ТРИВОЖНИМИ РОЗЛАДАМИ						
Тема 15. <i>Техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГТР</i>	6	-	-	2	-	4
Тема 16. <i>Техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають соціальну тривогу</i>	6	-	-	2	-	4
Тема 17. <i>Техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають ОКР</i>	6	-	-	2	-	4
Тема 18. <i>Проблема шкільної тривожності (ТСО 3)</i>	4	-	-	-	-	4
Разом за змістовим модулем 6	22	-	-	6	-	16
Разом за модулем 3	30	2	2	6	-	20
Модуль 4. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ НАСТРОЮ ТА ПОВЕДІНКИ						

Змістовий модуль 7. ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ ДЕПРЕСИВНИМИ РОЗЛАДАМИ ТА РОЗЛАДАМИ ПОВЕДІНКИ						
<i>Тема 19. Діагностичні критерії та психологічна допомога дітям із розладами настрою та поведінки</i>	3	2	-	-	-	1
<i>Тема 20. Психологічна допомога дітям із розладами настрою та поведінки</i>	4	-	2	-	-	2
Разом за змістовим модулем 7	7	2	2	-	-	3
Змістовий модуль 8. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ ДЕПРЕСИВНИМИ РОЗЛАДАМИ ТА РОЗЛАДАМИ ПОВЕДІНКИ						
<i>Тема 21. Техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають депресивні розлади</i>	6	-	-	2	-	4
<i>Тема 22. Техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають розлади поведінки</i>	12	-	-	4	-	8
Виконання ІНДЗ (ПОЗ)*	3	-	-	-	3	-
<i>Тема 23. Вікові особливості розвитку депресивних розладів та розладів поведінки (ТСО 4)</i>	2	-	-	-	-	2
Разом за змістовим модулем 8	23	-	-	6	3	14
Разом за модулем 4	30	2	2	6	3	17
Усього годин	120	10	10	20	3	77

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Т.М. Майстенко

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- виконання завдань для самостійної роботи;
- конспектування першоджерел;
- підготовка рефератів;
- виконання індивідуальних (професійно-орієнтованих) завдань;
- підготовка до підсумкових модульних робіт;
- підготовка до екзамену.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Конспектування першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування можуть пропонуватися статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка до заліку має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань до заліку.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Примітка: якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у графіку проведення консультацій (кафедра теоретичної та практичної психології).

Модуль 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ РОЗЛАДІВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ

Кількість оцінюваних занять у I модулі: 1 практичне заняття.

Для зарахування I модуля студенти мають одержати не менше **2 оцінок** (це мінімальна кількість обов'язкових оцінок).

Обов'язкові види робіт:

- опрацювання питань з плану практичного заняття;
- опрацювання основних понять;
- виконання професійно-орієнтованих (практичних) завдань.
- виконання завдань до теми, яка виносилася на самостійне опрацювання.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема. ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ: КАТЕГОРИЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ ТА ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ

Мета: ознайомити студентів із основними підходами до розуміння поняття психічного здоров'я.

Професійна спрямованість: розвинути уміння виділяти рівень психічного здоров'я особистості.

План:

1. Визначення психічного здоров'я. Критерії здоров'я ВООЗ.
2. Вплив суспільних чинників на психічне здоров'я особистості.
3. Теорії і причини виникнення розладів психічного здоров'я у дітей.

Основні поняття	<i>здоров'я, психічне здоров'я, психологічне здоров'я</i>

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Психічне здоров'я населення України.
2. Збереження психічного здоров'я дітей у процесі шкільного навчання.

Література

Основна література

1. Бачерніков Н.Є. Философские вопросы психиатрии / Н.Є. Бачерніков, В.П. Петленко, Є.А. Щербина. – К., 1985. – С.35-36.
2. Калитиевская Е.Р. Психическое здоровье как способ бытия в мире: от объяснения к переживанию / Е.Р. Калитиевская// Психология с человеческим лицом: Гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М, 1999. – С.231-239.
3. Петраков Б.Д. Психическое здоровье народов мира в 20 веке / Б.Д. Петраков, А.Б.Петракова. – М., 1984.– 61 с.
4. Психическое здоровье // Психология менеджмента: Учебник / Под ред. Никифорова Г.С. – СПб: Изд-во СПб ун-та, 2000. – С.335-343.
5. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М., 2000. – 243 с.
6. Ребер А. Большой толковый психологический словарь / А.Ребер. – М.: Вече-Аст., 2000. – Т.1. – С.141.
7. Семке В.Я. Превентивная психиатрия / В.Я. Семке. – Томск: Издательство Томского гос. ун-та, 1999. – 403 с.
8. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2009. – 296 с.

Додаткова література

1. Андрос М.Є. Психічне здоров'я особистості: психологічне консультування керівників шкіл / М.Є Андрос // Освіта і управління. – Том 2. – 1998. – № 2. – С.64.
2. Баевский Р.М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р.М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.
3. Психология. Словарь / Под общей ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
4. Тимофієва М.П. Духовність як чинник формування психічного здоров'я особистості / М.П. Тимофієва // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 414-415. Філософія. Чернівці: Рута, 2008. – С.23-27.

Інтернет-ресурси

Український вебсайт

1. <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Мета: ознайомити студентів із категоріально-термінологічним апаратом проблеми психічного здоров'я.

Професійна спрямованість: розвинути уміння диференціювати компоненти здоров'я.

План:

1. Визначення психічного здоров'я. Критерії здоров'я ВООЗ.
2. Вплив суспільних чинників на психічне здоров'я особистості.
3. Теорії і причини виникнення розладів психічного здоров'я у дітей.
4. Статистичні дані про психічне здоров'я населення України.

Основні поняття	<i>здоров'я, психічне здоров'я, психологічне здоров'я</i>

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацюйте теоретичні питання
▪ опрацюйте основні поняття
▪ Розробіть інформаційні буклети: «Батькам про психічне здоров'я дитини»; «Вчителям про психічне здоров'я учнів».
▪ Підберіть відеоматеріали, які б загалом стосувалися проблеми психічного здоров'я

Оцінювання

Види роботи	Максимально можлива кількість оцінок
Усна відповідь (обговорення теоретичних питань, першоджерел,)	1 оцінка
Розробка інформаційних буклетів	1 оцінка
Виконання тестового завдання	1 оцінка

Література

Основна література

1. Баевский Р.М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р.М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.
2. Психическое здоровье // Психология менеджмента: Учебник / Под ред. Никифорова Г.С. – СПб: Изд-во СПб ун-та, 2000. – С.335-343.
3. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М., 2000. – 243 с.

4. Ребер А. Большой толковый психологический словарь / А.Ребер. – М.: Вече-Аст., 2000. – Т.1. – С.141.
5. Тимофієва М.П. Духовність як чинник формування психічного здоров'я особистості / М.П. Тимофієва // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 414-415. Філософія. Чернівці: Рута, 2008. – С.23-27.
6. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – XXI, 2009. – 296 с.

Додаткова література

1. Андрос М.Є. Психічне здоров'я особистості: психологічне консультування керівників шкіл / М.Є Андрос // Освіта і управління. – Том 2. – 1998. – № 2. – С.64.
2. Бачерніков Н.Є. Философские вопросы психиатрии / Н.Є. Бачерніков, В.П. Петленко, Є.А. Щербина. – К., 1985. – С.35-36.
3. Калитиевская Е.Р. Психическое здоровье как способ бытия в мире: от объяснения к переживанию / Е.Р. Калитиевская// Психология с человеческим лицом: Гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М, 1999. – С.231-239.
4. Петраков Б.Д. Психическое здоровье народов мира в 20 веке / Б.Д. Петраков, А.Б.Петракова. – М.; 1984.– 61 с.
5. Психология. Словарь / Под общей ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
6. Семке В.Я. Превентивная психиатрия / В.Я. Семке. – Томск: Издательство Томского гос. ун-та, 1999. – 403 с.

Контрольні питання і завдання:

1. Опишіть критерії здоров'я ВООЗ.
2. Охарактеризуйте вплив суспільних чинників на психічне здоров'я особистості.
3. Проаналізуйте теорії і причини виникнення розладів психічного здоров'я у дітей.

Інтернет-ресурси

Український вебсайт

1. <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>

Тема. ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Позааудиторне практичне завдання

Розробіть рекомендації для вчителів на тему: «Як підтримати та зберегти психічного здоров'я учнів».

Література

Основна література

1. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М., 2000. – 243 с.
2. Тимофієва М.П. Духовність як чинник формування психічного здоров'я особистості / М.П. Тимофієва // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 414-415. Філософія. Чернівці: Рута, 2008. – С.23-27.
3. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – XXI, 2009. – 296 с.

Додаткова література

1. Андрос М.Є. Психічне здоров'я особистості: психологічне консультування керівників шкіл / М.Є Андрос // Освіта і управління. – Том 2. – 1998. – № 2. – С.64.
2. Психология. Словарь / Под общей ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

Кількість оцінюваних занять у II модулі: 2 практичних заняття, 4 лабораторних заняття.

Для зарахування II модуля студенти мають одержати не менше 4 оцінок (це мінімальна кількість обов'язкових оцінок).

Обов'язкові види робіт:

- опрацювання питань з плану практичного заняття;
- опрацювання основних понять;
- виконання професійно-орієнтованих (практичних) завдань.
- виконання завдань до теми, яка виносилася на самостійне опрацювання.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема. ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ

Мета: ознайомити студентів із основними діагностичними критеріями та принципами психологічної допомоги дітям із РСА.

Професійна спрямованість: розвинути уміння диференціювати РСА із іншими розладами психічного здоров'я та використовувати відповідні методи психологічної допомоги.

План:

1. Поняття про розлади спектру аутизму.
2. Причини та симптоми розладів спектру аутизму.
3. Методи та форми допомоги дітям із розладами спектру аутизму.

Основні поняття	<i>розлади спектру аутизму, синдром Каннера (РДА), синдром Аспергера, синдром Ретта</i>

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Освіта дітей, які мають розлади спектру аутизму.
2. Допомога дітям із РСА в Україні.

Література

Основна література

1. Морозов С.А. Аутизм: методологические аспекты коррекции. – М.: Сигналь, 2002. – 177 с.
2. Морозова Т.И., Морозов С.А. Мир за стеклянной стеной. Книга для родителей аутичных детей. – М.: Сигналь, 2002. – 250 с.
3. Ремшмидт Х. Аутизм. Клинические проявления, причины и лечение. – М.: Медицина, 2003. – 156 с.
4. Романчук Олег. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. – Львів: Колесо, 2010. – 168 с.
5. Чуприков А.П. Расстройства спектра аутизма: медицинская и психолого-педагогическая помощь / А.П. Чуприков, А.М. Хворова. – Изд. 2-е дополн. – Львов: Мс, 2013. – 272 с.
6. Шипицина Л.М. Детский аутизм. – М.: Дидактика Плюс, 2001. – 200 с.
7. Шульженко Д.І. Аутизм – не вирок / Шульженко Д.І. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.

8. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф, 2004. – 185 с.

Додаткова література

1. Баевский Р.М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р.М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.
2. Каган В.Е. Аутизм / В.Е. Каган // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 205-207.
3. Максимова Н.Ю., Милютин Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие. – К.6 НППЦ Перспектива, 1999. – С. 80-84.
4. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М.: Образование, 2000. – 243 с.
5. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2009. – 296 с.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. www.autism-spectrum.org.ua
2. www.autism.in.ua
3. www.autism.com.ua
4. www.asperger.at.ua
5. www.autism-contact.org.ua

Російські вебсайти

1. www.autism.ru
2. www.autismhelp.ru
3. www.autism.narod.ru

Англомовні вебсайти

1. www.autismdigest.com
2. www.autism-society.org
3. www.autismtoday.com

Тема. ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ, ЯКІ МАЮТЬ ГІПЕРАКТИВНИЙ РОЗЛАД З ДЕФІЦИТОМ УВАГИ

Мета: ознайомити студентів із основними діагностичними критеріями та принципами психологічної допомоги дітям із ГРДУ.

Професійна спрямованість: розвинути вміння диференціювати ГРДУ із іншими розладами психічного здоров'я та використовувати відповідні методи психологічної допомоги.

План:

1. Поняття та причини гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
2. Діагностичні критерії та симптоми гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
3. Психологічна допомога дітям, які мають гіперактивний розлад з дефіцитом уваги.

Основні поняття

гіперактивний розлад з дефіцитом уваги, коморбідні розлади, психоедукація

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Вікова динаміка ГРДУ.
2. Допомога батькам дітей із ГРДУ.

Література

Основна література

1. Брызгунов И. П. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях / И. П. Брызгунов, Е. В. Касатикова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2008. – 208 с.
2. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.
3. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцевой. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
4. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М., 2000. – 243 с.
5. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.
6. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. – Л. : Крео, 2008. – 323 с.
7. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: порадник для батьків / Є. Суковський. – Львів : Колесо, 2008. – 144 с.

Додаткова література

1. Кучма В.Р., Брызгунов И.П. Синдром дефицита внимания с гиперактивностью у детей / В.Р. Кучма, И.П. Брызгунов // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 330-350.
2. Лебедев С.Г. Психологический тренинг развития самосознания у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №5. – С. 61-73.
3. Поліщук В. Негативні особистісні утворення в дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 6. – С. 11-13.
4. Поліщук С.А. Розвиток вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - №4. – С. 12-14.
5. Пономаренко Л.И. Тренинг развития рефлексивности у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. – №3. – С. 8-17.
6. Психокоррекционная работа по предупреждению агрессивности детей младшего школьного возраста // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – №1-2. – С. 12-14.
7. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – XXI, 2009. – 296 с.
8. Barkly R. A. Hyperactive children: A handbook for diagnosis and treatment / R. A. Barkly. – N.Y., London, 1987. – 84 p.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://adhd.org.ua/>
2. <http://www.uaua.info>
3. <https://uccbt.com.ua>

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗЛАДІВ СПЕКТРУ АУТИЗМУ

Мета: ознайомити студентів із причинами та віковою динамікою розладів спектру аутизму.

Професійна спрямованість: розвинути уміння диференціювати різні види розладів спектру аутизму.

План:

1. Поняття про розлади спектру аутизму.
2. Причини та симптоми розладів спектру аутизму.
3. Аналіз опитувальників на виявлення розладів спектру аутизму у дітей.
4. Особливості психологічної допомоги дітям із розладами спектру аутизму.
5. Освіта дітей, які мають розлади спектру аутизму.

Основні поняття	<i>розлади спектру аутизму, синдром Каннера (РДА), синдром Аспергера, синдром Ретта</i>

Завдання для самостійної роботи

- опрацюйте теоретичні питання
- опрацюйте основні поняття
- Підготуйте інформаційне повідомлення:
«Допомога дітям із РСА в Україні»;
- Проаналізуйте документальний фільм «Другие дети» (<http://youtu.be/0I-cXzDNKWI>)

Оцінювання

Види роботи	Максимально можлива кількість оцінок
Усна відповідь (обговорення теоретичних питань, першоджерел)	1 оцінка
Підготовка інформаційного повідомлення	1 оцінка

Література

Основна література

1. Морозов С.А. Аутизм: методологические аспекты коррекции. – М.: Сигналь, 2002. – 177 с.
2. Морозова Т.И., Морозов С.А. Мир за стеклянной стеной. Книга для родителей аутичных детей. – М.: Сигналь, 2002. – 250 с.
3. Ремшмидт Х. Аутизм. Клинические проявления, причины и лечение. – М.: Медицина, 2003. – 156 с.
4. Романчук Олег. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. – Львів: Колесо, 2010. – 168 с.
5. Скрипник Т.В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-мет. посіб. / Т.В. Скрипник. – К.: «Гнозіс», 2013. – 60 с.
6. Чуприков А.П. Расстройства спектра аутизма: медицинская и психолого-педагогическая помощь / А.П. Чуприков, А.М. Хворова. – Изд. 2-е дополн. – Львов: Мс, 2013. – 272 с.
7. Шульженко Д.І. Аутизм – не вирок / Шульженко Д.І. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.

8. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф, 2004. – 185 с.

Додаткова література

1. Баевский Р.М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р.М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.
2. Каган В.Е. Аутизм / В.Е. Каган // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 205-207.
3. Максимова Н.Ю., Милютина Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие. – К.6 НППЦ Перспектива, 1999. – С. 80-84.
4. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М.: Образование, 2000. – 243 с.
5. Шипицина Л.М. Детский аутизм. – М.: Дидактика Плюс, 2001. – 200 с.

Интернет-ресурси

Українські вебсайти

1. www.autism-spectrum.org.ua
2. www.autism.in.ua
3. www.autism.com.ua
4. www.asperger.at.ua
5. www.autism-contact.org.ua

Контрольні питання і завдання:

1. Опишіть причини та патогенез розладів спектру аутизму.
2. Виділіть діагностичні критерії та симптоми розладів спектру аутизму.
3. Проаналізуйте особливості психологічної допомоги дітям, які мають розлади спектру аутизму.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ГІПЕРАКТИВНОГО РОЗЛАДУ З ДЕФІЦИТОМ УВАГИ

Мета: ознайомити студентів із причинами, патогенезом та віковою динамікою ГРДУ.

Професійна спрямованість: розвинути вміння диференціювати ГРДУ із іншими розладами психічного здоров'я.

План:

1. Поняття, причини та патогенез гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
2. Діагностичні критерії та симптоми гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
3. Підтипи гіперактивного розладу з дефіцитом уваги, ступені важкості та вторинні проблеми й супутні розлади.
4. Вікова динаміка гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
5. Особливості психологічної допомоги дітям, які мають гіперактивний розлад з дефіцитом уваги.

Основні поняття

<i>психічне здоров'я, гіперактивний розлад з дефіцитом уваги, коморбідні розлади, психоедукація</i>

Завдання для самостійної роботи

- опрацюйте теоретичні питання
 - опрацюйте основні поняття
-

- Підготуйте інформаційне повідомлення:
«Вікова динаміка гіперактивного розладу з дефіцитом уваги»;
- Проаналізуйте мультфільм «Як Петрик П'яточкін слоників рахував»: на основі відео виділіть та охарактеризуйте симптоматику ГРДУ у головного персонажа.

Оцінювання

Види роботи	Максимально можлива кількість оцінок
Усна відповідь (обговорення теоретичних питань, першоджерел)	1 оцінка
Підготовка інформаційного повідомлення	1 оцінка

Література

Основна література

1. Брызгунов И. П. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях / И. П. Брызгунов, Е. В. Касатикова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2008. – 208 с.
2. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцева. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
3. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М., 2000. – 243 с.
4. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.
5. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. – Л. : Крео, 2011. – 324 с.
6. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: poradnik для батьків / Є. Суковський. – Львів : Колесо, 2008. – 144 с.

Додаткова література

1. Лебедев С.Г. Психологический тренинг развития самосознания у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №5. – С. 61-73.
2. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.
3. Поліщук В. Негативні особистісні утворення в дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 6. – С. 11-13.
4. Поліщук С.А. Розвиток вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - №4. – С. 12-14.
5. Пономаренко Л.И. Тренинг развития рефлексивности у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. – №3. – С. 8-17.
6. Психокоррекционная работа по предупреждению агрессивности детей младшего школьного возраста // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – №1-2. – С. 12-14.
7. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – XXI, 2009. – 296 с.
8. Barkly R. A. Hyperactive children: A handbook for diagnosis and treatment / R. A. Barkly. – N.Y., London, 1987. – 84 p.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://adhd.org.ua/>
2. <http://www.uaua.info>
3. <https://uccbt.com.ua>

Контрольні питання і завдання:

1. Опишіть причини та патогенез гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
2. Виділіть діагностичні критерії та симптоми гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
3. Проаналізуйте особливості психологічної допомоги дітям, які мають гіперактивний розлад з дефіцитом уваги.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ РОЗЛАДИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ: ЗОБРАЖУВАЛЬНА ТЕРАПІЯ, ТІЛЕСНА АРТ-ТЕРАПІЯ, ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії у роботі з дітьми, які мають розлади спектру аутизму (РСА).

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають РСА.

План:

1. Функції арт-терапії у роботі з дітьми, які мають РСА.
2. Переваги та специфічні особливості арт-терапії у роботі з дітьми, які мають РСА.
3. Структура арт-терапевтичного заняття з дітьми, які мають РСА.

Зміст лабораторного заняття:

1. Ознайомити студентів із загальними принципами арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми, які мають РСА.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з етапами використання *методу комплексної ігрової кінезітерапії* (МКІКТ). Автори методу: А.П. Чупріков, Т.В. Чорна, Д.В. Зайцев, І.В. Таршинов.

Мета методу: розвиток сенсорики.

Основні компоненти методу:

- ✓ *сенсорні ігри* (ігри з фарбами, ігри з крупою, ігри з піском і водою, ігри зі світлом, ігри зі звуком);
- ✓ *сюжетно-рольові ігри* (приготування їжі, магазин, подорож, день народження, лікарня, школа);
- ✓ *рухливі ігри* (ігри з м'ячем, ігри за правилами, ігри з тілесною взаємодією);
- ✓ *фольклорні ігри*

Необхідні для заняття матеріали: папір А-4, кольорові олівці, фарби, широка щіточка для фарб, ємність для води, різна крупа; ігровий пісок.

Література

Основна література

1. Морозов С.А. Аутизм: методологические аспекты коррекции. – М.: Сигналь, 2002. – 177 с.
2. Морозова Т.И., Морозов С.А. Мир за стеклянной стеной. Книга для родителей аутичных детей. – М.: Сигналь, 2002. – 250 с.
3. Романчук Олег. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. – Львів: Колесо, 2010. – 168 с.
4. Скрипник Т.В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-мет. посіб. / Т.В. Скрипник. – К.: «Гнозіс», 2013. – 60 с.
5. Чуприков А.П. Расстройства спектра аутизма: медицинская и психолого-педагогическая помощь / А.П. Чуприков, А.М. Хворова. – Изд. 2-е дополн. – Львов: Мс, 2013. – 272 с.
6. Шульженко Д.І. Аутизм – не вирок / Шульженко Д.І. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.

7. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф, 2004. – 185 с.

Додаткова література

1. Баевский Р.М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р.М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.
2. Каган В.Е. Аутизм / В.Е. Каган // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Жогито-Центр», 2000. – С. 205-207.
3. Максимова Н.Ю., Милютин Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие. – К.6 НППЦ Перспектива, 1999. – С. 80-84.
4. Шипицина Л.М. Детский аутизм. – М.: Дидактика Плюс, 2001. – 200 с.

Интернет-ресурси

Українські вебсайти

1. www.autism-spectrum.org.ua
2. www.autism.in.ua
3. www.autism.com.ua
4. www.asperger.at.ua
5. www.autism-contact.org.ua

Контрольні питання і завдання:

1. Назвіть основні функції арт-терапії у роботі з дітьми, які мають РСА.
2. Проаналізуйте переваги та специфічні особливості арт-терапії у роботі з дітьми, які мають РСА.
3. Охарактеризуйте структуру арт-терапевтичного заняття для роботи з дітьми, які мають РСА.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ РСА: ЗОБРАЖУВАЛЬНА ТЕРАПІЯ, ГЛИНОТЕРАПІЯ І ТІСТОПЛАСТИКА, МУЗИКОТЕРАПІЯ

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії у роботі з дітьми, які мають розлади спектру аутизму (РСА) (частина 2).

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають РСА.

План:

1. Структура арт-терапевтичного заняття з використанням технік зображувальної терапії, глинотерапії та тістопластики у роботі з дітьми, які мають РСА.

Зміст лабораторного заняття:

1. Ознайомити студентів із загальними принципами арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми, які мають РСА.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся зі зразком програми корекції активності засобами творчості (А.П. Чупріков, А.М. Хворова).

Мета програми: розвиток сенсорики.

Основні компоненти програми:

- ✓ *робота з фарбами і малювання* (спонтанне малювання, сюжетне малювання, спільне малювання в групах, змішування кольорів, кольорові відбитки);
- ✓ *робота з папером* (пом'ятий папір, порваний папір, колективний колаж);
- ✓ *робота з глиною, пластиліном* (пластилінові/глиняні картинки, пластиліновий/глиняний орнамент, виготовлення функціональних проєдметів);
- ✓ *робота із засобами музики* (активне слухання, материнський спів, робота з голосом і ритмом, хоровий спів, танці, музична гімнастика).

Необхідні для заняття матеріали: папір А-4, фарби, широка щіточка для фарб, ємність для води, різноструктурований папір; пластилін/глина/солоне тісто, тексти пісень.

Література

Основна література

1. Морозова Т.И., Морозов С.А. Мир за стеклянной стеной. Книга для родителей аутичных детей. – М.: Сигналь, 2002. – 250 с.
2. Романчук Олег. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. – Львів: Колесо, 2010. – 168 с.
3. Скрипник Т.В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-мет. посіб. / Т.В. Скрипник. – К.: «Гнозис», 2013. – 60 с.
4. Чуприков А.П. Расстройства спектра аутизма: медицинская и психолого-педагогическая помощь / А.П. Чуприков, А.М. Хворова. – Изд. 2-е дополн. – Львов: Мс, 2013. – 272 с.
5. Шульженко Д.І. Аутизм – не вирок / Шульженко Д.І. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.
6. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф, 2004. – 185 с.

Додаткова література

1. Баевский Р.М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р.М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.
2. Шипицина Л.М. Детский аутизм. – М.: Дидактика Плюс, 2001. – 200 с.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. www.autism-spectrum.org.ua
2. www.autism.in.ua
3. www.autism.com.ua
4. www.asperger.at.ua
5. www.autism-contact.org.ua

Контрольні питання і завдання:

1. Охарактеризуйте структуру арт-терапевтичного заняття (з використанням технік зображувальної терапії, глинотерапії та тістоластики) для роботи з дітьми, які мають РСА.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ГРДУ: ЗОБРАЖУВАЛЬНА ТЕРАПІЯ, ГЛИНОТЕРАПІЯ І ТІСТОПЛАСТИКА

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГРДУ.

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГРДУ.

План:

4. Поняття та функції арт-терапії.
5. Переваги та специфічні особливості арт-терапії.
6. Структура арт-терапевтичного заняття.

Зміст лабораторного заняття:

2. Ознайомити студентів із загальними принципами арт-терапевтичних технік.
3. Попрацювати з окремими техніками зображувальної терапії, глинотерапії та тістопластики.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Живий будинок»** (автор Н.Кедров у модифікації О. Тараріної).

Мета техніки: розвиток суб'єктивного сприймання клієнтом сімейного простору, як ресурсу для подолання симптомів ГРДУ.

2. **Техніка «Акватипія»** (модифікація О. Тараріної).

Мета техніки: розвиток самоконтролю поведінки та емоційного інтелекту.

3. **Техніка «Людина і дерево»** (О. Тараріна)

Мета техніки: розвиток соціалізації, удосконалення вміння контактувати з людьми.

Необхідні для заняття матеріали: папір А-4, кольорові олівці, простий олівець, ручка (техніка 1); папір А-4, фарби, файл, щіточка для фарб, ємність для води (техніка 2); папір А-4, пластилін або солоне тісто (техніка 3).

Література

Основна література

1. Брызгунов И.П. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях / И. П. Брызгунов, Е. В. Касатикова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2008. – 208 с.
2. Дилео Д. Детский рисунок: диагностика и интерпретация. – М: Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 272 с.
3. Никитин В.Н. Арт-терапия: Учебное пособие. – Москва.: Когито-Центр, 2014. – 227 с.
4. Осипова А.А. Общая психокоррекция. Учебное пособие. – М.: Сфера, 2002. – 510 с.
5. Практикум по арт-терапии / Под ред. А. И. Копытина. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.
6. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.
7. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. – Л.: Крео, 2011. – 324 с.

8. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: poradnik для батьків / Є. Суковський. – Львів: Колесо, 2008. – 144 с.
9. Тарарина Е.В. Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера. Научно-методическое пособие. – Луганск: Элтон, 2013. – 160 с.

Додаткова література

1. Лебедев С.Г. Психологический тренинг развития самосознания у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №5. – С. 61-73.
2. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.
3. Поліщук В. Негативні особистісні утворення в дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 6. – С. 11-13.
4. Поліщук С.А. Розвиток вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - №4. – С. 12-14.
5. Пономаренко Л.И. Тренинг развития рефлексивности у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. – №3. – С. 8-17.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://adhd.org.ua/>
2. <http://www.uaua.info>
3. <https://uccbt.com.ua>

Контрольні питання і завдання:

1. Назвіть основні функції арт-терапії.
2. Проаналізуйте переваги та специфічні особливості арт-терапії.
3. Охарактеризуйте структуру арт-терапевтичного заняття.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ (МУЗИКОТЕРАПІЯ, КАЗКОТЕРАПІЯ ТА ТІЛЕСНА АРТ-ТЕРАПІЯ) ТА КПТ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ГРДУ

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають ГРДУ.

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають ГРДУ.

План:

1. Роль музикотерапії, казкотерапії та тілесної арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГРДУ.
2. Аналіз опитувальників для батьків та вчителів із симптоматики ГРДУ. Аналіз КПТ-технік у роботі з дітьми, які мають ГРДУ.

Зміст лабораторного заняття:

1. Ознайомити студентів із загальними принципами арт-терапевтичних технік та технік КПТ.
2. Попрацювати з окремими техніками музикотерапії, казкотерапії та тілесної арт-терапії.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Тримай ритм»** (О. Тараріна).

Мета техніки: активізація особистісних ресурсів для подолання симптомів ГРДУ.

2. Написання психотерапевтичних казок (Д. Бретт).

Бретт Д. “Жила-была девочка, похожая на тебя...” (читати розділ «Импульсивные дети». История про Энни)

Мета техніки: розвиток самоконтролю та рефлексії через ідентифікацію з казковим персонажем.

3. Техніка «Робота з м'ячами» (В. Шевченко, модифікація О. Тараріної)

Мета техніки: розвиток довільності рухів, удосконалення вміння контактувати з людьми.

4. Техніка «Тайм-аут» (Дж. Барклі)

Мета техніки: розвиток самоконтролю та рефлексії.

Необхідні для заняття матеріали: імпровізовані музичні інструменти (техніка 1); папір А-4, ручка (техніка 2); м'яч (техніка 3); папір А-4, ручка (техніка 4).

Література

Основна література

1. Брызгунов И.П. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях / И. П. Брызгунов, Е. В. Касатикова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2008. – 208 с.
2. Бретт Д. Жила-была девочка похожая на тебя. – М.: Класс, 1996. – 224 с.
3. Никитин В.Н. Арт-терапия: Учебное пособие. – Москва.: Когито-Центр, 2014. – 227 с.
4. Осипова А.А. Общая психокоррекция. Учебное пособие. – М.: Сфера, 2002. – 510 с.
5. Практикум по арт-терапии / Под ред. А. И. Копытина. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.
6. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. – Л.: Крео, 2011. – 324 с.
7. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: порадник для батьків / Є. Суковський. – Львів: Колесо, 2008. – 144 с.
8. Тарарина Е.В. Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера. Научно-методическое пособие. – Луганск: Элтон, 2013. – 160 с.

Додаткова література

1. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М., 2000. – 432 с.
2. Лебедев С.Г. Психологический тренинг развития самосознания у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №5. – С. 61-73.
3. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.

Интернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://adhd.org.ua/>
2. <http://www.uaua.info>
3. <https://ucsb.com.ua>

Контрольні питання і завдання:

1. Яка роль музикотерапії, казкотерапії та тілесної арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГРДУ?
2. Проаналізуйте опитувальники для батьків та вчителів із симптоматики ГРДУ.

Тема. ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ РСА ТА ГРДУ В УКРАЇНІ

Позааудиторне практичне завдання

Підготуйте інформацію про центри психологічної допомоги дітям із РСА та ГРДУ в Україні (назва центру, назва населеного пункту, адреса).

Література

Основна література

1. Морозова Т.И., Морозов С.А. Мир за стеклянной стеной. Книга для родителей аутичных детей. – М.: Сигналь, 2002. – 250 с.
2. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцева. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
3. Ремшмидт Х. Аутизм. Клинические проявления, причины и лечение. – М.: Медицина, 2003. – 156 с.
4. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. – Л. : Крео, 2011. – 324 с.
5. Романчук Олег. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. – Львів: Колесо, 2010. – 168 с.
6. Чуприков А.П. Расстройства спектра аутизма: медицинская и психолого-педагогическая помощь / А.П. Чуприков, А.М. Хворова. – Изд. 2-е дополн. – Львов: Мс, 2013. – 272 с.
7. Шульженко Д.І. Аутизм – не вирок / Шульженко Д.І. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.

Додаткова література

1. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.
2. Шипицина Л.М. Детский аутизм. – М.: Дидактика Плюс, 2001. – 200 с.

Кількість оцінюваних занять у III модулі: 1 практичне заняття, 3 лабораторних заняття.

Для зарахування III модуля студенти мають одержати не менше **4 оцінок** (це мінімальна кількість обов'язкових оцінок).

Обов'язкові види робіт:

- опрацювання питань з плану практичного заняття;
- опрацювання основних понять;
- опрацювання першоджерел;
- виконання професійно-орієнтованих (практичних) завдань.
- виконання завдань до теми, яка виносилася на самостійне опрацювання.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема. ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ З ТРИВОЖНИМИ РОЗЛАДАМИ

Мета: ознайомити студентів із основними діагностичними критеріями та принципами психологічної допомоги дітям із тривожними розладами.

Професійна спрямованість: розвинути вміння диференціювати тривожні розлади з іншими розладами психічного здоров'я та використовувати відповідні методи психологічної допомоги.

План:

1. Поняття та причини тривожних розладів.
2. Діагностичні критерії та симптоми тривожних розладів.
3. Психологічна допомога дітям, які мають тривожні розлади.

Основні поняття	<i>тривога, страх, паніка, тривожний розлад, види тривожних розладів</i>

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Визначення та характеристики шкільної тривожності.
2. Причини виникнення тривожного розладу у зв'язку з розлукою.

Література

Основна література

1. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
2. Дейвід Вестбрук, Норма Моррісон. Подолати obsесивно-компульсивний розлад / пер. з англ. Наталя Мельник; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2016. – 80 с.
3. Дейвід Вестбрук, Хадіжа Рауф. Подолати панічний розлад / пер. з англ. Ігор Грицюк; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2015. – 78 с.
4. Кайл Р. Детская психология: Тайны психики ребенка (серия «Психологическая энциклопедия»). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с.
5. Крістіна Кухман, Діана Сандерс. Якщо ви надмірно тривожитесь за своє здоров'я / пер. з англ. Наталя Мельник; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2015. – 64 с.

6. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.
7. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
8. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: «Сфера», 2001. – С. 135-182.
9. Овчарова Р.В. Технологи практического психолога образования. – М.: «Сфера» – 2000. – С. 30-100.
10. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцевой. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
11. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.
12. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2009. – 296 с.

Додаткова література

1. Богучарова О.І. Шкільні страхи шестирічок та їх запобігання завдяки поведінці опанування // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 5. – С. 1-3.
2. Васьковская С.В., Горноста́й П.П. Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. – К.: Вища школа, 1996. – 192 с.
3. Мазур А.В. Арт-терапія та дитяча гра як засоби корекції страху у дошкільників та дітей 6-7 років // Практична психологія і соціальна робота, 2001. – №6. – С. 5-11.
4. Мазур А.В. Страх як психологічна проблема особистості // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 3. – С. 25-28.
5. Максимова Н. Психокорекційна робота з молодшими школярами // Психолог. – 2002. - № 37. – С. 6-8.
6. Марушкіна О.Є. Проблема шкільної дезадаптації у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2003. - № 2-3. – С. 10-12.
7. Поліщук В. Негативні особистісні утворення в дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 6. – С. 11-13.
8. Поліщук С.А. Розвиток вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - №4. – С. 12-14.
9. Пономаренко Л.И. Тренинг розвитку рефлексивності у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. – №3. – С. 8-17.
10. Психокоррекционная работа по предупреждению агрессивности детей младшего школьного возраста // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – №1-2. – С. 12-14.
11. Якимчук О. Організація адаптаційного періоду учнів 1-х і 5-х класів // Психолог. – 2003. - № 40. – С. 15-19.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.okr.kiev.ua/epr/>
2. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
3. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>
4. <http://psihomed.com/povedencheskaya-psihoterapiya/>

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ З ТРИВОЖНИМИ РОЗЛАДАМИ

Мета: ознайомити студентів із причинами, патогенезом та віковою динамікою тривожних розладів.

Професійна спрямованість: розвинути уміння диференціювати різні види тривожних розладів.

План:

1. Поняття, причини та патогенез тривожних розладів.
2. Види тривожних розладів.
3. Діагностичні критерії та симптоми тривожних розладів.
4. Особливості психологічної допомоги дітям, які мають тривожні розлади.

Основні поняття	<i>психічне здоров'я, тривога, страх, паніка, тривожний розлад, види тривожних розладів, психоедукація</i>

Завдання для самостійної роботи

- опрацюйте теоретичні питання
- опрацюйте основні поняття
- Підготуйте інформаційне повідомлення:
«Вікова динаміка тривожних розладів»;
- Проаналізуйте один із відеосюжетів на каналі YouTube «Експеримент ОКР»: на основі відео виділіть та охарактеризуйте симптоматику ОКР у головних персонажів. Виділіть техніки, які використовувались психотерапевтом у процесі психологічної допомоги.

Оцінювання

Види роботи	Максимально можлива кількість оцінок
Усна відповідь (обговорення теоретичних питань, першоджерел)	1 оцінка
Підготовка інформаційного повідомлення	1 оцінка

Література

Основна література

1. Васьковская С.В., Горностай П.П. Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. – К.: Вища школа, 1996. – 192 с.
2. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
3. Кайл Р. Детская психология: Тайны психики ребенка (серия «Психологическая энциклопедия»). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с.
4. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
5. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: «Сфера», 2001. – С. 135-182.
6. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М., – 2000. – С. 30-100.

7. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцевой. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
8. Пономаренко Л.И. Тренинг развития рефлексивности у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. – №3. – С. 8-17.
9. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.

Додаткова література

1. Богучарова О.І. Шкільні страхи шестирічок та їх запобігання завдяки поведінці опанування // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 5. – С. 1-3.
2. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.
3. Мазур А.В. Арт-терапія та дитяча гра як засоби корекції страху у дошкільників та дітей 6-7 років // Практична психологія і соціальна робота, 2001. – №6. – С. 5-11.
4. Мазур А.В. Страх як психологічна проблема особистості // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 3. – С. 25-28.
5. Максимова Н. Психокорекційна робота з молодшими школярами // Психолог. – 2002. - № 37. – С. 6-8.
6. Марушкіна О.Є. Проблема шкільної дезадаптації у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2003. - № 2-3. – С. 10-12.
7. Поліщук В. Негативні особистісні утворення в дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 6. – С. 11-13.
8. Психокоррекционная работа по предупреждению агрессивности детей младшего школьного возраста // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – №1-2. – С. 12-14.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.okr.kiev.ua/epr/>
2. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
3. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>
4. <http://psihomed.com/povedencheskaya-psihoterapiya/>

Контрольні питання і завдання:

1. Опишіть причини та патогенез тривожних розладів.
2. Виділіть діагностичні критерії та симптоми тривожних розладів.
3. Проаналізуйте особливості психологічної допомоги дітям, які мають тривожні розлади.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ГЕНЕРАЛІЗОВАНИЙ ТРИВОЖНИЙ РОЗЛАД

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії у роботі з дітьми, які мають генералізований тривожний розлад (ГТР).

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГТР.

План:

1. Роль арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГТР.
2. Аналіз технік арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ГТР.

Зміст лабораторного заняття:

1. Ознайомити студентів із загальними принципами арт-терапевтичних технік.
2. Попрацювати з окремими техніками зображувальної терапії.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Малюнок на воді «Бути в процесі»** (Н. Мовчан).

Мета техніки: зняття тривоги за результат, подолання невпевненості, активізація стану «тут і тепер».

2. **Техніка «Каракулі із закритими очима»** (В. Назаревич).

Мета техніки: зняття психоемоційного напруження.

3. **Техніка «Сто крапель сліз»** (В. Назаревич).

Мета техніки: символічне очищення клієнта від негативних емоцій.

4. **Діагностико-корекційні психологічні картинки «Яблуко і черв'ячок»** (В. Назаревич).

Мета техніки: психологічний супровід дитини у пошуку ресурсів для подолання тривожності.

Необхідні для заняття матеріали: ємність для води, щіточка для фарб, гуаш (техніка 1); папір А-4, кольорові олівці (техніка 2); папір А-4, кольорові олівці (техніка 3); папір А-4, ручка (техніка 4).

Література

Основна література

1. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
2. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
3. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М.: «Сфера», – 2000. – С. 30-100.

4. Тарарина Е.В. Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера. Научно-методическое пособие. – Луганск: Элтон, 2013. – 160 с.

Додаткова література

1. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М., 2000. – 432 с.
2. Богучарова О.І. Шкільні страхи шестирічок та їх запобігання завдяки поведінці опанування // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 5. – С. 1-3.
3. Мазур А.В. Арт-терапія та дитяча гра як засоби корекції страху у дошкільників та дітей 6-7 років // Практична психологія і соціальна робота, 2001. – №6. – С. 5-11.
4. Мазур А.В. Страх як психологічна проблема особистості // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 3. – С. 25-28.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.okr.kiev.ua/epr/>
2. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
3. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>

Контрольні питання і завдання:

1. Яка роль зображувальної терапії у роботі з дітьми, які мають ГТР?
2. Проаналізуйте діагностичне та корекційне значення метафоричних асоціативних карт для подолання ГТР у дітей.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ ТА КПТ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ СОЦІАЛЬНУ ТРИВОГУ

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії у роботі з дітьми, які мають соціальну тривогу.

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії у роботі з дітьми, які мають соціальну тривогу.

План:

1. Роль арт-терапії у роботі з дітьми, які мають соціальну тривогу.
2. Аналіз технік арт-терапії та когнітивно-поведінкової терапії та у роботі з дітьми, які мають соціальну тривогу.

Зміст лабораторного заняття:

1. Робота з окремими техніками зображувальної терапії та когнітивно-поведінкової терапії.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Я у вигляді орнаменту»** (В. Назаревич).

Мета техніки: зняття психоемоційного напруження, самозбереження.

2. **Техніка «Малюнок цегляної стіни»** (В. Назаревич).

Мета техніки: актуалізація внутрішніх ресурсів, самовідновлення.

3. **Техніка «Соти»** (В. Назаревич).

Мета техніки: самоструктурування у ситуації дезорганізації.

4. **Техніка «Усвідомлений колаж із символів»** (В. Назаревич).

Мета техніки: усвідомлений самозахист від тривожних ситуацій.

5. **Написання психотерапевтичних казок, ґрунтуючись на основних положеннях КПТ (Д. Бретт).**

Мета техніки: розвиток вміння долати ознаки соціальної тривоги через ідентифікацію з казковим персонажем (див. розділи 6 та 7).

Необхідні для заняття матеріали: кольорові олівці, папір А-4 (техніки 1-6).

Література

Основна література

1. Бретт Д. Жила-была девочка похожая на тебя. – М.: Класс, 1996. – 224 с.
2. Назаревич В., Борейчук І. Метафора (психологія зображення) / Вікторія Назаревич, Ірина Борейчук. – К.: WISEBEE, 2017. – 224 с.
3. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
4. Мэш Э., Вольф Д. Детская психопатология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
5. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М.: «Сфера», – 2000. – С. 30-100.
6. Тарарина Е.В. Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера. Научно-методическое пособие. – Луганск: Элтон, 2013. – 160 с.
7. Чепмен Гері, Рос Кемпбел. Пять мов любови до дітей / Пер. З англ. Н. Римська. – Львів: Свічадо, 2016. – 224 с.
8. Чепмен Г. Пять путей к сердцу подростка: Пер. с англ. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2005. – 322 с.

Додаткова література

1. Аргайл М. Психология счастья / Майкл Аргайл. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с.
2. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М., 2000. – 432 с.
3. Мазур А.В. Арт-терапія та дитяча гра як засоби корекції страху у дошкільників та дітей 6-7 років // Практична психологія і соціальна робота, 2001. – №6. – С. 5-11.
4. Мазур А.В. Страх як психологічна проблема особистості // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 3. – С. 25-28.
5. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. Проф. А.О. Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.okr.kiev.ua/epr/>
2. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
3. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>
4. <http://www.liveinternet.ru/users/nazarevich/blog>

Контрольні питання і завдання:

1. Яка роль зображувальної терапії у роботі з дітьми, які мають соціальну тривогу?
2. Проаналізуйте діагностичне та корекційне значення психотерапевтичної казки для подолання соціальної тривоги у дітей.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ ТА КПТ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ОБСЕСИВНО-КОМПУЛЬСИВНИЙ РОЗЛАД

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають ОКР.

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають ОКР.

План:

1. Роль арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ОКР.
2. Аналіз технік арт-терапії та когнітивно-поведінкової терапії та у роботі з дітьми, які мають ОКР.

Зміст лабораторного заняття:

1. Робота з окремими техніками арт-терапії та когнітивно-поведінкової терапії.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Мандала»** (модифікація О. Тараріної).

Мета техніки: зняття психоемоційного напруження, самозбереження, гармонізація особистості.

2. **Метод експозиції з попередженням реакції** (описаний представниками КПТ).

Мета техніки: зменшення тривоги в міру звикання до лячної ситуації (сплануйте етапи використання цього методу для будь-якої лячної ситуації).

3. **Техніка «Крок за кроком»** (описаний Д. Вестбруком та Н. Моррісон).

Мета техніки: актуалізація внутрішніх ресурсів для роботи з деструктивними ритуальними діями.

4. **Написання психотерапевтичних казок, ґрунтуючись на основних положеннях КПТ** (Д. Бретт).

Мета техніки: розвиток вміння долати ознаки компульсивної поведінки через ідентифікацію з казковим персонажем (напишіть психотерапевтичну казку на прикладі казки, представленої у розділі 5 книги Д. Бретт).

Необхідні для заняття матеріали: кольорові олівці, папір А-4 (техніка 1); папір А-4, ручка (техніки 2-4).

Література

Основна література

1. Бретт Д. Жила-была девочка похожая на тебя. – М.: Класс, 1996. – 224 с.
2. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
3. Грин Шиа. Практический курс медитации для начинающих : 60 мандал для рисования и раскрашивания / Шиа Грин. – М. : АСТ; Астрель, 2007. – 167 с.

4. Диагностика в арт-терапии. Метод «Мандала» / под ред. А. И. Копытина. – СПб. : Речь, 2002. – 144 с.
5. Дейвід Вестбрук, Норма Моррісон. Подолати obsесивно-компульсивний розлад / пер. з англ. Наталя Мельник; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2016. – 80 с.
6. Дейвід Вестбрук, Хадіжа Рауф. Подолати панічний розлад / пер. з англ. Ігор Грицюк; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2015. – 78 с.
7. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
8. Тарарина Е.В. Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера. Научно-методическое пособие. – Луганск: Элтон, 2013. – 160 с.
9. Чепмен Гері, Рос Кемпбел. Пять мов любови до дітей / Пер. з англ. Н. Римська. – Львів: Свічадо, 2016. – 224 с.
10. Чепмен Г. Пять путей к сердцу подростка: Пер. с англ. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2005. – 322 с.

Додаткова література

1. Аргайл М. Психология счастья / Майкл Аргайл. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с.
2. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М., 2000. – 432 с.
3. Осипук Э. Психодиагностическая и психокоррекционная работа с детьми с использованием мандалы / Э. Осипук // Школьный психолог. 2007. – № 4. – С. 18-19.
4. Осипук Э. Диагностические мандалы, используемые в консультативной практике (индивидуальный и групповой варианты) / Э. Осипук // Школьный психолог. – 2007. – № 4. – С. 20-28.
5. Понятовская-Замышляева, Д. Медитативные игры с мандалой / Д. Понятовская-Замышляева // Школьный психолог. – 2007. – № 4. – С. 29-31.
6. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. Проф. А.О. Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.
7. Психология игры и сказки. Хрестоматия. – М. : АНО «Психологическая электронная библиотека», 2008. – 85 с.

Интернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
2. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>

Російські вебсайти

1. <http://www.liveinternet.ru/users/nazarevich/blog>
2. http://child-stories.chat.ru/book_willy.htm

Контрольні питання і завдання:

1. Яка роль арт-терапії у роботі з дітьми, які мають ОКР?
2. Проаналізуйте діагностичне та корекційне значення психотерапевтичної казки для подолання ОКР у дітей.

Тема. ПРОБЛЕМА ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ

Позааудиторне практичне завдання

Розробіть рекомендації для вчителів на тему: «Як попередити виникнення шкільної тривожності».

Література

Основна література

1. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М.: «Сфера», – 2000. – С. 30-100.
2. Тарарина Е.В. Практикум по арт-терапии: шкатулка мастера. Научно-методическое пособие. – Луганск: Элтон, 2013. – 160 с.
3. Чепмен Гері, Рос Кемпбел. Пять мов любови до дітей / Пер. З англ. Н. Римська. – Львів: Свічадо, 2016. – 224 с.
4. Чепмен Г. Пять путей к сердцу подростка: Пер. с англ. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2005. – 322 с.

Додаткова література

1. Аргайл М. Психология счастья / Майкл Аргайл. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с.
2. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М., 2000. – 432 с.
3. Мазур А.В. Арт-терапія та дитяча гра як засоби корекції страху у дошкільників та дітей 6-7 років // Практична психологія і соціальна робота, 2001. – №6. – С. 5-11.

Модуль 4. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ НАСТРОЮ ТА ПОВЕДІНКИ

Кількість оцінюваних занять у IV модулі: 1 практичне заняття, 3 лабораторних заняття.

Для зарахування IV модуля студенти мають одержати не менше 4 оцінок (це мінімальна кількість обов'язкових оцінок).

Обов'язкові види робіт:

- опрацювання питань з плану практичного заняття;
- опрацювання основних понять;
- опрацювання першоджерел;
- виконання професійно-орієнтованих (практичних) завдань;
- виконання завдань до теми, яка виносилася на самостійне опрацювання.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема. ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ РОЗЛАДАМИ НАСТРОЮ ТА ПОВЕДІНКИ

Мета: ознайомити студентів із основними діагностичними критеріями та принципами психологічної допомоги дітям із розладами настрою та поведінки.

Професійна спрямованість: розвинути уміння диференціювати розлади настрою та поведінки з іншими розладами психічного здоров'я та використовувати відповідні методи психологічної допомоги.

План:

1. Поняття та причини розладів настрою та поведінки.
2. Діагностичні критерії та симптоми розладів настрою та поведінки.
3. Психологічна допомога дітям, які мають розлади настрою та поведінки.

Основні поняття	<i>депресивні симптоми, депресивний синдром, депресивний розлад, розлади поведінки, опозиційно-викличний розлад</i>

Питання з теми, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Історія вивчення депресивних розладів у дітей і підлітків.
2. Вікові особливості розладів поведінки.

Література

Основна література

1. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
2. Дейвід Вестбрук. Подолати депресію / пер. з англ. Діани Бузько; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2016. – 94 с.
3. Кайл Р. Детская психология: Тайны психики ребенка (серия «Психологическая энциклопедия»). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с.
4. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
5. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: «Сфера», 2001. – С. 135-182.

6. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М.: «Сфера» – 2000. – С. 30-100.
7. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцевой. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
8. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.

Додаткова література

1. Делова Т.Б. Некоторые нейродинамические предпосылки в коррекции поведения у детей / Т.Б. Делова // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 297-302.
2. Психокоррекционная работа по предупреждению агрессивности детей младшего школьного возраста // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – №1-2. – С. 12-14.
3. Лебединская К.С., Райская М.М., Грибанова Г.В. Подростки с нарушениями в аффективной сфере / К.С. Лебединская, М.М. Райская, Г.В. Грибанова // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 272-284.
4. Максимова Н.Ю., Милютина Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие. – К.6 НПЦ Перспектива, 1999. – С. 118-200.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
2. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>
3. <http://www.okr.kiev.ua/epr/>
4. <http://psihomed.com/povedencheskaya-psihoterapiya/>

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ РОЗЛАДАМИ НАСТРОЮ ТА ПОВЕДІНКИ

Мета: ознайомити студентів із причинами та віковою динамікою розладів настрою та поведінки.

Професійна спрямованість: розвинути уміння диференціювати різні види розладів настрою та поведінки.

План:

1. Поняття та причини розладів настрою та поведінки.
2. Ступені важкості розладів настрою та поведінки.
3. Діагностичні критерії та симптоми розладів настрою та поведінки.
4. Особливості психологічної допомоги дітям, які мають розлади настрою та поведінки.

Основні поняття	<i>депресивні симптоми, депресивний синдром, депресивний розлад, розлади поведінки, опозиційно-викличний розлад</i>

Завдання для самостійної роботи

- опрацюйте теоретичні питання
- опрацюйте основні поняття
- Підготуйте інформаційне повідомлення:
«Вікова динаміка розладів настрою та поведінки»;
- Підберіть відеоматеріали, які б стосувалися проблеми психологічної допомоги особам з розладами настрою та поведінки

Оцінювання

Види роботи	Максимально можлива кількість оцінок
Усна відповідь (обговорення теоретичних питань, першоджерел,)	1 оцінка
Підготовка інформаційного повідомлення	1 оцінка

Література

Основна література

1. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
2. Дейвід Вестбрук. Подолати депресію / пер. з англ. Діани Бузько; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2016. – 94 с.
3. Делова Т.Б. Некоторые нейродинамические предпосылки в коррекции поведения у детей / Т.Б. Делова // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белополюская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 297-302..
4. Кайл Р. Детская психология: Тайны психики ребенка (серия «Психологическая энциклопедия»). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с.

5. Лебединская К.С., Райская М.М., Грибанова Г.В. Подростки с нарушениями в аффективной сфере / К.С. Лебединская, М.М. Райская, Г.В. Грибанова // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белополюская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 272-284.
6. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
7. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцевой. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
8. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.

Додаткова література

1. Максимова Н.Ю., Милютин Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие. – К.6 НППЦ Перспектива, 1999. – С. 118-200.
2. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: «Сфера», 2001. – С. 135-182.
3. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования. – М.: «Сфера» – 2000. – С. 30-100.
4. Поліщук В. Негативні особистісні утворення в дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 6. – С. 11-13.

Интернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
2. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>
3. <http://www.okr.kiev.ua/epr/>
4. <http://psihomed.com/povedencheskaya-psihoterapiya/>

Контрольні питання і завдання:

1. Опишіть причини та патогенез розладів настрою та поведінки.
2. Виділіть діагностичні критерії та симптоми розладів настрою та поведінки.
3. Проаналізуйте особливості психологічної допомоги дітям, які мають розлади настрою та поведінки.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №1

**Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ ТА КПТ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ
ДЕПРЕСИВНІ РОЗЛАДИ**

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають депресивні розлади.

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми, які мають депресивні розлади.

План:

7. Роль арт-терапії у роботі з дітьми, які мають депресивні розлади.

8. Аналіз технік арт-терапії та когнітивно-поведінкової терапії та у роботі з дітьми, які мають депресивні розлади.

Зміст лабораторного заняття:

1. Робота з окремими техніками арт-терапії та когнітивно-поведінкової терапії.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Хвосты комет»** (В. Назаревич).

Мета техніки: аналіз можливих причин розладів настрою та пошук ресурсів для їх подолання.

2. **Психологічна гра з використанням МАК «Берегиня садку»** (Т. Зінкевич-Євстігнєєва).

Мета техніки: пошук внутрішнього ресурсу для зняття психоемоційного напруження.

3. **Техніка «Перевірка рівня своєї активності»** (описаний Д. Вестбруком).

Мета техніки: підвищення рівня власної активності, як способу подолання депресивних розладів.

4. **Написання психотерапевтичних казок, ґрунтуючись на основних положеннях КПТ** (Д. Бретт).

Мета техніки: розвиток вміння релаксації через ідентифікацію з казковим персонажем (проаналізуйте психотерапевтичну казку, представлену в розділі 13 книги Д. Бретт).

Необхідні для заняття матеріали: кольорові олівці, папір А-4 (техніка 1); папір А-4, ручка (техніки 2-4).

Література

Основна література

1. Бретт Д. Жила-была девочка похожая на тебя. – М.: Класс, 1996. – 224 с.

2. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.

3. Делова Т.Б. Некоторые нейродинамические предпосылки в коррекции поведения у детей / Т.Б. Делова // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белополюская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 297-302.
4. Дейвід Вестбрук. Подолати депресію / пер. з англ. Діани Бузько; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2016. – 94 с.
5. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
6. Назаревич В., Борейчук І. Метафора (психологія зображення) / Вікторія Назаревич, Ірина Борейчук. – К.: WISEBEE, 2017. – 224 с.
7. Чепмен Гері, Рос Кемпбел. Пять мов любови до дітей / Пер. З англ. Н. Римська. – Львів: Свічадо, 2016. – 224 с.
8. Чепмен Г. Пять путей к сердцу подростка: Пер. с англ. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2005. – 322 с.

Додаткова література

1. Аргайл М. Психология счастья / Майкл Аргайл. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с.
2. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М., 2000. – 432 с.
3. Лебединская К.С., Райская М.М., Грибанова Г.В. Подростки с нарушениями в аффективной сфере / К.С. Лебединская, М.М. Райская, Г.В. Грибанова // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белополюская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 272-284.
4. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. Проф. А.О. Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.
5. Психология игры и сказки. Хрестоматия. – М. : АНО «Психологическая электронная библиотека», 2008. – 85 с.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
2. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>

Російський вебсайт

1. http://child-stories.chat.ru/book_willy.htm

Англomовний вебсайт

1. <http://www.depressionalliance.org>

Контрольні питання і завдання:

1. Яка роль арт-терапії у роботі з дітьми, які мають депресивні розлади?
2. Проаналізуйте діагностичне та корекційне значення психотерапевтичної казки для подолання депресивних розладів у дітей.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ ТА КПТ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ РОЗЛАДИ ПОВЕДІНКИ

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії та КПТ у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

План:

1. Роль арт-терапії у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.
2. Аналіз технік арт-терапії та когнітивно-поведінкової терапії та у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

Зміст лабораторного заняття:

1. Робота з окремими техніками арт-терапії та когнітивно-поведінкової терапії.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Ідеальний підліток-ідеальна мама»** (С. Вітмер).

Мета техніки: *аналіз можливих причин розладів поведінки та пошук ресурсів для їх долання.*

2. **Техніка «Аналіз потреб»** (С. Вітмер).

Мета техніки: *аналіз можливих причин розладів поведінки та пошук ресурсів для їх долання.*

3. **Техніка «Каракулі за допомогою сінелі»** (В. Назаревич).

Мета техніки: *адаптація в просторі та оптимізація міжособистісної взаємодії, як способу попередження розладів поведінки.*

Необхідні для заняття матеріали: папір А-4, ручка (техніки 1-2); різнокольорова сінель (техніка 3).

Література

Основна література

1. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
2. Делова Т.Б. Некоторые нейродинамические предпосылки в коррекции поведения у детей / Т.Б. Делова // Детская психология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белополюская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 297-302.
3. Мэш Э., Вольф Д. Детская психология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
4. Назаревич В., Бореичук І. Метафора (психологія зображення) / Вікторія Назаревич, Ірина Бореичук. – К.: WISEBEE, 2017. – 224 с.
5. Степанов В.Г. Психология трудных школьников: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 336 с.
6. Чепмен Гері, Рос Кемпбел. Пять мов любови до дітей / Пер. З англ. Н. Римська. – Львів: Свічадо, 2016. – 224 с.
7. Чепмен Г. Пять путей к сердцу подростка: Пер. с англ. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2005. – 322 с.

Додаткова література

1. Аргайл М. Психология счастья / Майкл Аргайл. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с.
2. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М.: АСТ-ПРЕСС, 2000. – 432 с.

3. Корніяка О.М. Комунікативна гра як засіб становлення і розвитку культури спілкування підлітка // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №2. – С. 77-80.
4. Лебединская К.С., Райская М.М., Грибанова Г.В. Подростки с нарушениями в аффективной сфере / К.С. Лебединская, М.М. Райская, Г.В. Грибанова // Детская психопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белополюская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 272-284.
5. Максимова Н. Психокорекція підлітків із психопатіями й акцентуаціями характеру // Психолог. – 2003. - № 44. – С. 17-19.
6. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. Проф. А.О. Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.

Интернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
2. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>

Російський вебсайт

1. http://child-stories.chat.ru/book_willy.htm

Англомовний вебсайт

1. <http://www.depressionalliance.org>

Контрольні питання і завдання:

1. Яка роль арт-терапії у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки?
2. Проаналізуйте відмінності арт-терапевтичних технік та технік КПТ, які використовуються у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: ТЕХНІКИ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ РОЗЛАДИ ПОВЕДІНКИ

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання технік арт-терапії у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

Професійна спрямованість: розвиток вмінь та навичок використовувати техніки арт-терапії у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

План:

1. Роль арт-терапії у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.
2. Аналіз технік арт-терапії у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

Зміст лабораторного заняття:

1. Робота з окремими техніками арт-терапії.

Інструкція до виконання:

Ознайомтеся з інструкціями до виконання таких технік:

1. **Техніка «Портрет в каракулі»** (В. Назаревич).

Мета техніки: подолання страху неприйняття; усвідомлення права на себе.

2. **Техніка «Матраси»** (В. Назаревич).

Мета техніки: урівноваження; зняття психоемоційного напруження.

3. **Техніка «Бамбуки»** (В. Назаревич).

Мета техніки: урівноваження; розвиток вміння актуалізувати потребу.

Необхідні для заняття матеріали: папір А-4, ручка, кольорові олівці (техніка 1); папір А-4, фарби, щіточки із широкою та вузькою щетиною (техніка 2-3).

Література

Основна література

1. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатологія розвитку дитячого і підліткового віку (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
2. Мэш Э., Вольф Д. Детская психопатология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
3. Назаревич В., Бореичук І. Метафора (психологія зображення) / Вікторія Назаревич, Ірина Бореичук. – К.: WISEBEE, 2017. – 224 с.
4. Степанов В.Г. Психологія трудних школярів: Учеб. посібник для студ. высш. пед. учеб. заведений. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 336 с.
5. Чепмен Гері, Рос Кемпбел. Пять мов любові до дітей / Пер. з англ. Н. Римська. – Львів: Свічадо, 2016. – 224 с.
6. Чепмен Г. Пять путей к сердцу подростка: Пер. с англ. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2005. – 322 с.

Додаткова література

1. Аргайл М. Психологія щастя / Майкл Аргайл. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с.
2. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или как научиться понимать своего ребенка. – М.: АСТ-ПРЕСС, 2000. – 432 с.
3. Джонсон Д.В. Удосконалення вміння спілкуватися // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №9. – С. 18-35.
4. Корніяка О.М. Комунікативна гра як засіб становлення і розвитку культури спілкування підлітків // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №2. – С. 77-80.
5. Лебединская К.С., Райская М.М., Грибанова Г.В. Подростки с нарушениями в аффективной сфере / К.С. Лебединская, М.М. Райская, Г.В. Грибанова // Детская психопатология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белополюская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 272-284.
6. Максимова Н. Психокорекція підлітків із психопатіями й акцентуаціями характеру // Психолог. – 2003. - № 44. – С. 17-19.
7. Осадько О. Досвід психологічного консультування підлітків з неблагополучними поведінковими проявами // Психолог. – 2003. - № 40. – С. 8-12.
8. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. Проф. А.О. Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.

Інтернет-ресурси

Українські вебсайти

1. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
2. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>

Російський вебсайт

1. http://child-stories.chat.ru/book_willy.htm

Англомовний вебсайт

1. <http://www.depressionalliance.org>

Контрольні питання і завдання:

1. Проаналізуйте переваги арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.
2. Проаналізуйте обмеження арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми та підлітками, які мають розлади поведінки.

Тема. ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ РОЗЛАДІВ ТА РОЗЛАДІВ ПОВЕДІНКИ

Позааудиторне практичне завдання

Розробіть рекомендації для вчителів на тему: «Як попередити виникнення розладів настрою та поведінки в учнів».

Література

Основна література

1. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
2. Кайл Р. Детская психология: Тайны психики ребенка (серия «Психологическая энциклопедия»). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с.
3. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
4. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцевой. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
5. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.

Додаткова література

1. Максимова Н.Ю., Милютин Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие. – К.6 НППЦ Перспектива, 1999. – С. 118-200.

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ

I. Виконання обов'язкових завдань під час модульного контролю:

- Володіння теоретичним матеріалом з тем курсу.
- Виконання всіх обов'язкових завдань, передбачених робочою програмою та інструктивно-методичними матеріалами.
- Засвоєння знань з тем, які виносилися на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.

II. Написання залікової роботи.

Структура залікового білета

Заліковий білет включає **три види** завдань.

I. Тестове завдання (максимальна кількість балів - 20).

Приклад тестового завдання:

Оберіть правильний варіант відповіді.

Людину, яка не має симптомів та синдромів психічного розладу, соціально адаптована та отримує задоволення від життя, можна назвати:

- а) фізично здоровою;
- б) матеріально благополучною;
- в) психічно здоровою;
- г) щасливою

II. Теоретичне питання (максимальна кількість балів - 30).

Теоретичні питання

1. Визначення психічного здоров'я. Критерії здоров'я ВООЗ.
2. Вплив суспільних чинників на психічне здоров'я особистості.
3. Теорії і причини виникнення розладів психічного здоров'я у дітей.
4. Поняття, причини та патогенез гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
5. Діагностичні критерії та симптоми гіперактивного розладу з дефіцитом уваги.
6. Підтипи гіперактивного розладу з дефіцитом уваги, ступені важкості та вторинні проблеми й супутні розлади.
7. Особливості психологічної допомоги дітям, які мають гіперактивний розлад з дефіцитом уваги.
8. Поняття, причини та патогенез тривожних розладів.
9. Види тривожних розладів.
10. Діагностичні критерії та симптоми тривожних розладів.
11. Особливості психологічної допомоги дітям, які мають тривожні розлади.
12. Поняття та причини розладів настрою та поведінки.
13. Ступені важкості розладів настрою та поведінки.
14. Діагностичні критерії та симптоми розладів настрою та поведінки.
15. Особливості психологічної допомоги дітям, які мають розлади настрою та поведінки.
16. Поняття про розлади спектру аутизму.
17. Причини та симптоми розладів спектру аутизму.
18. Аналіз опитувальників на виявлення розладів спектру аутизму у дітей.
19. Особливості психологічної допомоги дітям із розладами спектру аутизму.

III. Професійно-орієнтоване (практичне) завдання (виконується на заліку).

Максимальна кількість балів – 50.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАЛІКОВОЇ РОБОТИ

Вид завдання	Оцінка	Вимоги до знань та умінь студентів
Тестове	1 бал	Правильна відповідь на тестове завдання.
	0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.
<i>Максимальна кількість балів</i>	20 балів	
Теоретичне	0-9 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
	10-16 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
	17-23 бали	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
	24-30 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
<i>Максимальна кількість балів</i>	30 балів	
Професійно-орієнтоване	50-46 балів	• відповідь повна і структурована • виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване • відповідь містить власні приклади студента • відповідь має вступну, основну частину та висновки • список літератури правильно оформлений • вказано практичне значення та проаналізовано
	45-38 бали	• відповідь повна і структурована • виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване • відповідь містить власні приклади студента • відповідь має вступну, основну частину та висновки • список літератури правильно оформлений
	30-37 балів	• відповідь має певні неточності, але в цілому представлена інформація достатньо вичерпна • практичне завдання виконане без теоретичного обґрунтування • власні приклади студента відсутні або недостатньо обґрунтовані
<i>Максимальна кількість балів</i>	50 балів	
Всього	100 балів	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна література

1. Брызгунов И. П. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях / И.П. Брызгунов, Е. В. Касатикова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2008. – 208 с.
2. Васильковская С.В., Горностай П.П. Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. – К.: Вища школа, 1996. – 192 с.
3. Венар Чарльз, Кериг Патрисия. Психопатология развития детского и подросткового возраста (под науч. ред. А. Алексеева). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
4. Дейвід Вестбрук. Подолати депресію / пер. з англ. Діани Бузько; наук. ред. Катерина Явна. (Серія «Сам собі психотерапевт»). Львів: Видавництво Свічадо, 2016. – 94 с.
5. Делова Т.Б. Некоторые нейродинамические предпосылки в коррекции поведения у детей / Т.Б. Делова // Детская патопсихология: Хрестоматія / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 297-302.
6. Кайл Р. Детская психология: Тайны психики ребенка (серия «Психологическая энциклопедия»). – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с.
7. Лебединская К.С., Райская М.М., Грибанова Г.В. Подростки с нарушениями в аффективной сфере / К.С. Лебединская, М.М. Райская, Г.В. Грибанова // Детская патопсихология: Хрестоматія / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 272-284.
8. Морозов С.А. Аутизм: методологические аспекты коррекции. – М.: Сигналь, 2002. – 177 с.
9. Морозова Т.И., Морозов С.А. Мир за стеклянной стеной. Книга для родителей аутичных детей. – М.: Сигналь, 2002. – 250 с.
10. Мэш Э., Вольф Д. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
11. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: “Сфера”, 2001. – С. 135-182.
12. Овчарова Р.В. Технологи практического психолога образования. – М.: “Сфера”, – 2000. – С. 30-100.
13. Полное руководство по детской психотерапии / Пер. с англ. Ю. Брянцевой. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
14. Психическое здоровье // Психология менеджмента: Учебник / Под ред. Никифорова Г.С. – СПб: Изд-во СПб ун-та, 2000. – С.335-343.
15. Психологическое здоровье детей и подростков / Под редакцией И.В. Дубровиной. – М., 2000. – 243 с.
16. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.
17. Ремшмидт Х. Аутизм. Клинические проявления, причины и лечение. – М.: Медицина, 2003. – 156 с.
18. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. – Л. : Крео, 2011. – 324 с.
19. Романчук Олег. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях. – Львів: Колесо, 2010. – 168 с.
20. Скрипник Т.В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-мет. посіб. / Т.В. Скрипник. – К.: «Гнозис», 2013. – 60 с.
21. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: порадник для батьків / Є. Суковський. – Львів : Колесо, 2008. – 144 с.

22. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2009. – 296 с.
23. Чуприков А.П. Расстройства спектра аутизма: медицинская и психолого-педагогическая помощь / А.П. Чуприков, А.М. Хворова. – Изд. 2-е дополн. – Львов: Мс, 2013. – 272 с.
24. Шульженко Д.І. Аутизм – не вирок / Шульженко Д.І. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.
25. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф, 2004. – 185 с.

Додаткова література

1. Андрос М.Є. Психічне здоров'я особистості: психологічне консультування керівників шкіл / М.Є Андрос // Освіта і управління. – Том 2. – 1998. – № 2. – С.64.
2. Баевский Р.М. Проблемы здоровья и нормы: точка зрения физиолога / Р.М. Баевский // Клиническая медицина. – 2000. – № 4. – С.18-25.
3. Бачерніков Н.Є. Философские вопросы психиатрии / Н.Є. Бачерніков, В.П. Петленко, Є.А. Щербина. – К., 1985. – С.35-36.
4. Богучарова О.І. Шкільні страхи шестирічок та їх запобігання завдяки поведінці опанування // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 5. – С. 1-3.
5. Каган В.Е. Аутизм / В.Е. Каган // Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н.Л. Белопольская. – М.: «Когито-Центр», 2000. – С. 205-207.
6. Калитиевская Е.Р. Психическое здоровье как способ бытия в мире: от объяснения к переживанию / Е.Р. Калитиевская// Психология с человеческим лицом: Гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. – М, 1999. – С.231-239.
7. Лебедев С.Г. Психологический тренинг развития самосознания у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №5. – С. 61-73.
8. Лютова Е. К. Шпаргалка для родителей / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – СПб.: Речь, 2007. – 136 с.
9. Мазур А.В. Арт-терапія та дитяча гра як засоби корекції страху у дошкільників та дітей 6-7 років // Практична психологія і соціальна робота, 2001. – №6. – С. 5-11.
10. Мазур А.В. Страх як психологічна проблема особистості // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 3. – С. 25-28.
11. Максимова Н. Психокорекційна робота з молодшими школярами // Психолог. – 2002. - № 37. – С. 6-8.
12. Максимова Н.Ю., Милютин Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие. – К.6 НППЦ Перспектива, 1999. – С. 118-200.
13. Марушкіна О.Є. Проблема шкільної дезадаптації у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2003. - № 2-3. – С. 10-12.
14. Петраков Б.Д. Психическое здоровье народов мира в 20 веке / Б.Д. Петраков, А.Б.Петракова. – М.; 1984.– 61 с.
15. Поліщук В. Негативні особистісні утворення в дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - № 6. – С. 11-13.
16. Поліщук С.А. Розвиток вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. - №4. – С. 12-14.
17. Пономаренко Л.И. Тренинг развития рефлексивности у подростков // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. – №3. – С. 8-17.

18. Психокоррекционная работа по предупреждению агрессивности детей младшего школьного возраста // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – №1-2. – С. 12-14.
19. Психология. Словарь / Под общей ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
20. Ребер А. Большой толковый психологический словарь / А.Ребер. – М.: Вече-Аст., 2000. – Т.1. – С.141.
21. Семке В.Я. Превентивная психиатрия / В.Я. Семке. – Томск: Издательство Томского гос. ун-та, 1999. – 403 с.
22. Тимофієва М.П. Духовність як чинник формування психічного здоров'я особистості / М.П. Тимофієва // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 414-415. Філософія. Чернівці: Рута, 2008. – С.23-27.
23. Шипицина Л.М. Детский аутизм. – М.: Дидактика Плюс, 2001. – 200 с.

Інтернет-ресурси

Основні вебсайти

1. <http://adhd.org.ua/>
2. <http://www.uaua.info>
3. <https://uccbt.com.ua>
4. <http://www.okr.kiev.ua/epr/>
5. <http://www.psychiatry.ua/books/psyther/paper09.htm>
6. <http://psyter.com.ua/psikhoterapija-1/>
7. www.autism.in.ua
8. www.autism.com.ua
9. www.asperger.at.ua
10. www.autism-contact.org.ua
11. www.autism-spectrum.org.ua
12. <http://psihomed.com/povedencheskaya-psihoterapiya/>

Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України
«Щодо організації та проведення «години психолога» у загальноосвітніх
навчальних закладах» (04.07.12 № 1/9-488)

Уповноваженим Президента України з прав дитини у червні місяці цього року оприлюднено аналітичну довідку за результатами опитування дітей віком 10-17 років у межах проекту «Права дітей в Україні: реалії та виклики після 20 років незалежності». Аналіз засвідчив, що кожна друга дитина зазначає порушення або недотримання тих чи інших прав, які мають бути гарантовані в сучасному суспільстві. Зокрема, 56% дітей вважають, що в нашій країні порушується право на захист від жорстокості, знущання, брутального поводження; 52 % вважають, що існують випадки сексуальної експлуатації дітей; 47% вважають, що діти піддаються трудовій експлуатації; 48% вважають, що порушується право дітей висловлювати власну думку; 43% знають про випадки, коли діти, які вчинили злочин, піддавалися тортурам та приниженню.

Важливим питанням для дітей, які стали жертвами злочину, є отримання психологічної допомоги, але лише 19% постраждалих її отримали. Міністерство вважає, що керівникам навчальних закладів необхідно переглянути систему роботи шкільних психологічних служб і рекомендує **запровадити з вересня 2012 року проведення у навчальних закладах “години психолога”**. Таку годину необхідно передбачити у плані роботи навчального закладу в частині позакласної роботи **1 раз на місяць для кожної групи/класу**. При введенні «години психолога» необхідно враховувати норми гранично допустимого навантаження та умови роботи закладу відповідно до Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01, Постанова Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 № 63 погоджена листом Міністерства освіти і науки України від 05.06.2001 № 1/12-1459).

Крім того, вважаємо за доцільне забезпечити обов'язкове **проведення психологами та соціальними педагогами особистісно орієнтованих факультативних курсів, що рекомендовані МОНмолодьспортом**, в т.ч. закладами післядипломної педагогічної освіти. Запровадження “години психолога” та проведення психологами факультативних курсів сприятиме у розв'язанні ряду соціально-педагогічних проблем в учнівському середовищі та забезпечить педагогічним навантаженням цю категорію педагогічних працівників, оскільки значна їх кількість працює, відповідно до штатного розпису, на 0,5; 0,75 та 0,25 відсотків ставки.

Просимо довести зміст листа до відома керівників органів управління освітою та директорів навчальних закладів.

Заступник Міністра

Б. М. Жебровський

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Укладач:
ЗАГУРСЬКА Інна Станіславівна**

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни